

Papers de l'Arxiu

DADES RELATIVES A METGES I SANITAT EN EL PARTIT DE LA VALL D'ARAN (VIELLA) A L'ARXIU DE LA REIAL ACADÈMIA DE MEDICINA DE BARCELONA (RAMB) A LA PRIMERA MEITAT DEL SEGLE XIX

Jacint CORBELLÀ i CORBELLÀ; Marc XIFRÓ i COLLAMATA; Angels GALLEGOS i PANIELLO
Arxiu RAMC

INTRODUCCIÓ

L'arxiu de la RAMB, és la font més important de dades pel que fa a la sanitat a Catalunya en la primera meitat del segle XIX, quan era l'única institució amb abast global de país que recollia aquesta informació. Les institucions docents, la més activa el Reial Col·legi de Cirurgia, tenien un enfocament diferent. La divisió en partits mèdics, d'abast aproximadament comarcal, facilitava la comunicació d'aquestes dades, per medi d'un metge responsable en cada partit, que era el Sots-delegat (SD) o "subdelegado" que era nomenat a proposta de l'Acadèmia i hi tenia sovint una correspondència fluïda. Cap els anys de 1850 la situació administrativa es va modificar i la informació que arriba a l'Acadèmia sol ser més escassa.

En aquest període hi ha bastants milers de dades a l'Acadèmia, la majoria provinents de la ciutat de Barcelona, i es troben més de seixanta ítems o inscripcions relacionades directament amb la Vall. Se solen esmentar de manera indistinta com a partit de la Vall d'Aran o bé partit de Viella. En conjunt reuneixen un centenar de documents, perquè a vegades en un sol ítem hi ha diversos escrits. L'ordenació de l'arxiu és cronològica, però es poden classificar en diversos grups.

CONTINGUTS PRINCIPALS

Els més interessants i importants són els relatius a informes periòdics sobre **l'estat sanitari de la població**, el que sol dir-se "enfermedades reinantes" i amb els propis metges, potser més en sentit de control, perquè es demanen molt sovint el **llistat de metges**. Aquest llistat comprèn sempre els metges i cirurgians. També, en alguns partits les comadrones, que gairebé mai tenen titulació, i molt rarament manescals i farmacèutics.

Però el grup més nombrós d'inscripcions i de documents està determinat per problemes relacionats amb **l'exercici de la professió**. Bàsicament si tenen o no el títol, que han de presentar més d'una vegada, i signar documents sobre la seva obtenció. Això comporta la possibilitat de detectar situacions d'intrusisme, que en alguns partits no són excepcionals. I també dins d'aquests grup hi ha les situacions d'enfrontaments entre sanitaris, en forma de denúncies, sigui per dubte sobre la titulació, o bé per **incompatibilitat d'actuació**, així per actuar com a metge o cirurgià i tenir una altra activitat. Aquest grup dona molta paperassa a l'arxiu.

També és interessant, i numèricament important, la correspondència més de tipus **administratiu**, més que res en relació als Sotsdelegats. Propostes, nomenaments, cartes d'agraïment, i algun altre.

Més rarament, però interessants, són alguns documents relatius a **alguna malaltia concreta**, o dades sobre **vacunacions**. També altres aspectes més esparsos.

DADES MÉS RELLEVANTS

De l'anàlisi del conjunt de dades creiem que les més interessants són:

1. De caràcter clínic, la primera inscripció, en que tres metges de Viella consulten a l'Acadèmia sobre un cas de càncer de laringe ulcerat (1819).
2. La tramesa d'un quadre, molt ben fet, sobre la vacunació de la població, amb els casos en que no ha agafat per qualitat deficient de la "limfa vacunal". També quan es demana que es trameti vacuna en bon estat.
3. Problema en relació a denúncies professionals, en relació a un metge d'Unya que també té botiga oberta (taverna, venda de queviures). Hi ha més d'una dotzena d'inscripcions i bastants documents més (1841-1842).

4. També sobre exercici professional i demostració del títol en el cas d'un metge de Canejam (1845-1847)

5. Els nombrosos llistats de metges, alguns repetitius, destacant el de 1832 en que hi ha les signatures de fins a onze facultatius (1832). També altres en aquest sentit.

6. La tramesa de notícies, sovint molt breus, sobre l'estat sanitari de la població, al llarg de diversos anys.

7. Documentació, més administrativa, sobre els Sotsdelegats.

ELS SIGNANTS DE LA CONSULTA

Hi ha tres noms: un metge, Manuel Vergés i dos cirurgians, Francesc Monlau i Antoni Pujol, dels que hem pogut trobar fins ara poques notícies.

Manuel Vergés és també el nom d'un metge, nascut a Casarill (Escunyau), documentat a Viella entre els anys 1776 i 1800, i que consta com a casat amb Maria Ardon, (509, p. 140). D'aquest no en sabem més.

** Un segon Manuel Vergés, que probablement és diferent, consta com a documentat a Viella entre els anys 1805 i 1826 (D de B, 07.06.1826, p. 1268). Sembla que pot ser l'autor d'aquesta consulta. En tot cas Manuel Vergés va ser nomenat membre corresponent de l'Acadèmia de Medicina el 8 de juliol de 1817, i per les dades que tenim és el primer membre corresponent de l'Acadèmia que procedeix de la Vall d'Aran. En un llistat amb els títols dels sanitaris del Partit de la Vall d'Aran, (AHRAMC, 1832/10/196), el nom de Manuel Vergés ja no hi consta, ni cap altre, metge o cirurgià, amb aquest cognom. Més enllà, en el cens de 1840 (AHRAMC, 1840/22/144), tampoc.

Hem trobat referències a Vergés en els Llibres d'Acords de l'Acadèmia (t. II; 1795-1824, p. 416). En l'acta de la Junta de 8 de juliol de 1817 es diu textualment: "Leí la historia médica enviada por el Dr. Manuel Vergés,

médico de Viella, de una muger que extraviada en los pirineos (sic) vivió 12 dias sin comer ni beber y tratando el diario de dicho dia de una niña de 15 años compañera de aquella, acordó la academia publicar esta historia y honrar al profesor Vergés nombrándolo socio corresponsal, así como se verificó con aclamación de todos los socios". Aleshores presidia la sessió el Dr. Vicenç Grasset i era secretari el doctor Rafael Esteva. Es tracta doncs d'un cas diferent de l'anterior.

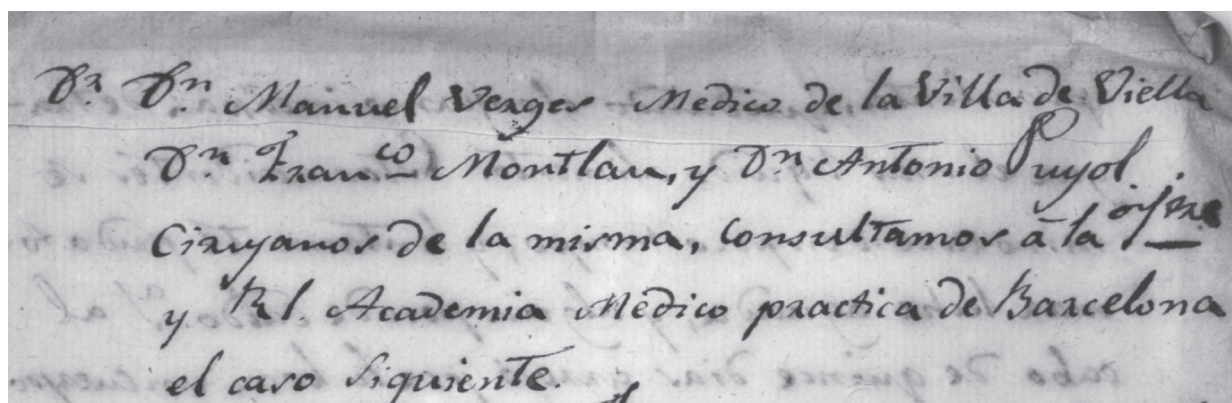
Més endavant, acta de 30 de juliol, a la mateixa pàgina de l'anterior, es diu: "Leí el oficio con que el médico de Viella comunica a la Academia el estado de salud de Franca Casas, cuya desgracia publicó aquella en el diario del 9 del crte. mes". Més endavant encara hi ha alguna altra referència a Vergés, que tramet informació sobre l'estat sanitari del partit.

** Els altres dos són cirurgians. Amb Francesc Monlau passa exactament el mateix pel que fa a la persona. Només l'hem vist en el document de 1819, i ja no apareix en els de 1832 ni 1840. Cal dir, però, que en el document de 1819 en la capçalera està escrit, no per la seva lletra, com a "Montlau", tot i que la signatura, ben clara, apareix "Monlau", sense la lletra "t" intermèdia.

En el document de 1832 consta, per lletra seva, que Pau Monlau va ser aprovat pel R. Col·legi de Cirurgia Mèdica de Barcelona el 24 de març de 1819 i el diploma fou refrendat pel Secretari de la Reial Junta Gubernativa de Madrid el primer d'abril del mateix any. (Signa a Viella el 30 de juny de 1832). En el document de tramesa consta, però, com a "espatriado".

En el llistat de 1832 hi ha un altre cirurgià, Jayme Monlau, del que no hi ha altre document.

En el llistat del cens de 1840 consten dos cirurgians amb el cognom Monlau, Pau i Jaume, sense altres dades (com tampoc n'hi ha dels altres sanitaris).

Dr. D.ⁿ Manuel Vergés Médico de la Villa de Viella
D.ⁿ Fran.^{co} Monlau, y D.ⁿ Antonio Pujol
Cirujanos de la misma, consultamos a la
y R.^{al} Academia Médico practica de Barcelona
el caso siguiente.

EL CAS DE LA CONSULTA SOBRE UN CÁNCER DE LARINGE

Es tracta d'un document de tres pàgines, manuscrites, amb bona lletra d'escrivent, signat per tres metges de Viella i dirigit al doctor Rafael Esteva, de l'Acadèmia de Medicina. Diu:

"Dr. Dn. Manuel Verges, médico de la villa de Viella, Dn. Francisco Montlau i Dn. Antonio Pujol, cirujanos de la misma, consultamos a la (?) y Rl. Academia Médico Práctica de Barcelona el caso siguiente.

Juan Comes, de edad de 58 años, temperamento flemático y de vicio escrofuloso ha sido sujeto á erupciones cutáneas como empeines y herpes y a la oftalmia escrofulosa.

En el mes de nobiembre del año 1816 de resultas de un leve resfriado quedó ronco, con la voz baxa, constituido en una verdadera disphagia, sucedieron a esta enfermedad insultos de sofocación de tiempo en tiempo que duraban por espacio de dos ó tres minutos.

De todos estos accidentes opinamos los facultativos consultantes que se formaba un depócito en las glándulas vecinas a la laringe, y no nos habemos engañado porque a los principios de nobiembre del año pasado de 1818, después de un ataque de sofocación arrojó por la boca una cantidad considerable de materia purulenta, quedando el enfermo incapaz de tragar el más líquido alimento. Estos accidentes se minoraron en poco tiempo y lentamente pudo tomar leche aguada y algún poco de caldo. Y al cabo de quinze días arrojó por la boca un cuerpo membranoso y carnoso que tenía una pulgada de largo y media de ancho, con tres cartílagos, cuja pieza segun nuestro parecer por el examen que de ella habemos hecho, considerando la estructura y figura de ella fueron los cartílagos aritenoides junto con el primer cartílago de la tráquea. Desde entonces pasa

aunque con dificultad el chocolate, huevos frescos en agua, la miel y alguna sopa, sin que se pueda a percibir el pan.

De todo lo expuesto nos conjeturamos que la úlcera se hará sórdida, cancerosa y que la fiebre lenta y el marasmo acabara con el enfermo.

Desde los principios de la Disphagia se administraron los mercuriales interior y exteriormente, vegigatorio a la nuca y a la parte anterior del cuello y también algunas sanguijuelas. Las fumigaciones o sahumeros del cinabrio, el largo uso de las aguas minerales y otros fundentes.

Al presente se le administran el cocimiento de la iedra terrestre, ruta muraria y de hipericon hecho en forma de xarave con la miel virgen; una mixtura de xabon (?) desleido en agua natural y en acabar de tragar los alimentos se le da un poco de aceite de almendras dulces, del que resulta notable alivio suavizando la irritación que los alimentos han causado en la úlcera.

Los consultantes esperan el dictamen de aquel sabio congreso.

En la villa de Viella a los ocho días del mes de Enero de 1819.

Manuel Verges, Fran^{co} Monlau, Antonio Pujol."

No hem vist a l'arxiu el document de resposta de l'Acadèmia. El més probable és que com que era una consulta, relativament urgent, es trametés directament la resposta, sense quedar-ne còpia, atès que a l'època tot era manuscrit. Aquest fet és bastant freqüent. També es podria atribuir a que el març de 1820 va ser cremat part de l'edifici on estava allotjada l'Acadèmia (l'antic palau de la Inquisició, seu actual de l'Arxiu de la Corona d'Aragó) i es va destruir una gran part de la biblioteca i la documentació.

la skera Los consultantes esperan el dictamen de aquel sabio congreso. En la Villa de Viella a los ocho dias del mes de Enero de 1819. Manuel Verges Fran^{co} Monlau Antonio Pujol

Aquest treball ha tingut un ajut de recerca de la Secció de Ciències Biològiques de l'Institut d'Estudis Catalans